

Fran Levstik

Fran Levstik, slovenski pesnik, dramatik, kritik in jezikoslovec, * 28. september 1831, Spodnje Retje pri Velikih Laščah (Slovenija), † 16. november 1887, Ljubljana.

Življenjepis

Pisatelj, pesnik in kritik Fran Levstik se je rodil v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah 28. 9. 1831 in umrl 16. 11. 1887 v Ljubljani. Šolal se je v Velikih Laščah in v Ljubljani, kjer je 1853 končal gimnazijo. Študiral bogoslovje v Olomoucu (1854-55), izključen zaradi "pohujšljivosti" pesniške zbirke Pesmi (1854). Na Dunaju je hotel študirati tehniko, a se je kmalu vrnil domov, kjer je bil domači učitelj pri Paceju (grad Turn) in Vilharju (grad Kalc), nato tajnik tržaške Slavjanske čitalnice, urednik lista Naprej, 1864-65 je bil prvi tajnik Slovenske matice, dve leti je delal pri Wolfovem slovarju, 1870 na Dunaju izdajal list Pavliha, nazadnje delal pri prevodu državnega zakonika (1871-72) in kot skriptor v licejski knjižnici.

Fran Levstik je začel pesniti v gimnaziji, prva pesem Želje je izšla v listu Slovenija, neohranjeni pa so dramatski poskusi iz tega časa. Pesmi je pred izdajo zbirke objavljal v Ljubljanskem časniku, Slovenski bčeli in drugje. V Olomoucu je prevajal iz slovanskih literatur (Kraljedvorski rokopis, 1856), predvsem besedila ljudskega slovstva. Na Dunaju se je seznanil z Lessingovimi pogledi na kritiko in z mladonemško poezijo. V času Levstikovega učiteljevanja je nastal prvi od dveh ciklov njegove najlepše ljubezenske poezije (Tonine pesmi, Vodnikov spomenik 1859, Mladika 1868); drugi ciklus, Franjine pesmi, je nastajal od 1869 (objavljen v LZ 1870). Pisal je tudi prigodnice (Slovenskim svatom z dopisom poslane zdravice), satirične pesmi (Ropotec, Breznova pesem), elegije (Reka), epske pesmi (Ubežni kralj) in še zadnje pesmi za Franjo (Nje družba, Nje zadnje želje, Razstanek). Med Levstikovimi literarnimi besedili je pomemben njegov prispevek k mladinski književnosti. V Vrtnu, "časopisu s podobami za slovensko mladino", kjer je kot sodelavec že prej jezikovno urejal mladinske tekste, je Levstik 1880 objavil (pod šifro M-1-) ciklus petnajstih pesmi Otročje igre v pesencah, ki so s svojo svežino in neizumetničenostjo presenetile tedanje poznavalce Levstikovega dela (Stritar: "pravi biseri otroške poezije"). Pesmi iz otroškega sveta in narave so nastale ob delnem vplivu motivov ljudske pesmi in z njenimi oblikovnimi značilnostmi (Gosli, Otrok sedi očetu na kolenu, Kadar otrok lovi luno in zvezde).

Vsestransko Levstikovo kritično, publicistično in uredniško delovanje je močno vplivalo na literarno razpoloženje in na ideološke ter estetske spopade njegovega časa in generacije literarnih ustvarjalcev, kar se je kazalo v živahnih, ostrih literarnih polemikah in satiričnih člankih, v bojeviti korespondenci in v razhajanjih, ki so usmerjala snovna in oblikovna izhodišča za razvoj slovenske književnosti in gradila tudi nasprotujoče si poglede na literarno ustvarjanje najpomembnejših pisateljev tega časa. Levstikov prispevek k usmerjanju slovenske realistične pripovedne proze je esej Popotovanje iz Litije do Čateža (1858), v katerem je poleg pogovora o pomenu ljudskega izročila v ospredju predvsem avtorjevo razmišljanje o primerni, privlačni knjigi za slovenskega bralca, ki bi služila domoljubni vzgoji. Tovrstnemu namenu naj bi pisatelji ustregli z novelami, romani in dramatiko 0 junaških trenutkih slovenske zgodovine (boji s Turki) in o socialnih temah ki so značilne tudi za ljudsko epiko (rokovnjači, desetnica), s humorjem in s poudarjeno karakterizacijo in fabulo ("Prvo je značaj in znanje človeškega srca in pa, kako se zgodba razplete in razdrasa"). Svoja kritiška stališča je Levstik zapisal tudi v kritiki Ciglerjeve povesti Sreča v nesreči (SG 1858) in Cegnarjevega Pegama in Lambergarja ter v kritičnem spisu Objektivna kritika (SN 1868), v

katerem zahteva brezobzirno spoštovanje do resnice, kakor je pokazal že sam v Napakah slovenskega pisanja (Novice 1858), kjer je potrdil tudi svoje stališče, da je izvir prave slovenščine "kmet in ljudstvo zunaj mesta". Svoje jezikoslovne poglede na slovenščino je objavil v razpravi Die slowenische Sprache nach ihren Redetheilen (Dunaj 1866). Kot primer uresničitve svojih literarnih načel in napotkov za pisanje proze je Levstik napisal povest Martin Krpan z Vrha (SG 1858). Vsem je dobro znana zgodba, ki jo pripoveduje star kmet, o močnem, iznajdljivem in prostodušnem Martinu in njegovi kobilici, ki tovorita pretihotapljeno sol in kresilno gobo po cesti, po kateri se peljejo cesarske kočije, pa kako je zaradi svoje - pri prestavljanju kobilice s tovorom vred opažene - velike moči Martin povabljen na cesarski Dunaj, kjer doseže vse, kar hoče, ko ga dvor potrebuje za obrambo pred nepremagljivim velikanom Brdavsom. Motiv tihotapljenja torej, motiv Davida in Goljata, motiv klenega, pametnega, zvitega in zmagovalnega slovenskega značaja, ki ne mara za blišč in zaničljivo vzvišenost cesarskega Dunaja, saj se mu toži po skromnem, a domačem zapečku na Vrhu pri Sv. Trojici. V skladu s svojimi pogledi na potrebe slovenske književnosti je Levstik napisal še veseloigro o ženitnih zapletih na vasi (Juntez, 1855) in priredil in dopolnil Jurčičevo zgodovinsko tragedijo Tugomer (1876).

Fran Levstik velja za prvega klasika naše pripovedne proze. Rodil se je kmečkim staršem. Po dolgotrajni bolezni se je izteklo življenje moža, ki mu je bilo v dobrih šestinpetdesetih letih naklonjenega kaj malo prijetnega in prijaznega in, ki največkrat tudi sam ni znal biti blag in priljuden, še posebej ne, kadar je šlo za vprašanja jezika, književnosti in narodove usode, za katera se je zavzemal z nepopustljivo gorečnostjo, tudi za ceno lastnega obstoja in celo razdora z najbližjimi in najzvestejšimi sodelavci.

Najbolj znani njegovi deli sta pripovedka Martin Krpan in potopis s književnim programom Popotovanje iz Litije do Čateža. Jezikoslovno se je izkazal tudi v delu Napake slovenskega pisanja.

O Franu Levstiku je v knjigi Popotovanje po Levstikovi poti leta 1999 pisal tudi dr. Matjaž Kmecl.

ŽIVLJENJE PIS FRANA LEVSTIKA

Pisatelj, pesnik in kritik Fran Levstik se je rodil v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah 28. 9. 1831 in umrl 16. 11. 1887 v Ljubljani. Šolal se je v Velikih Laščah in v Ljubljani, kjer je 1853 končal gimnazijo. Študiral bogoslovje v Olomoucu (1854-55), izključen zaradi "pohujšljivosti" pesniške zbirke Pesmi (1854). Na Dunaju je hotel študirati tehniko, a se je kmalu vrnil domov, kjer je bil domači učitelj pri Paceju (grad Turn) in Vilharju (grad Kalc), nato tajnik tržaške Slavjanske čitalnice, urednik lista Naprej, 1864-65 je bil prvi tajnik Slovenske matice, dve leti je delal pri Wolfovem slovarju, 1870 na Dunaju izdajal list Pavliha, nazadnje delal pri prevodu državnega zakonika (1871-72) in kot skriptor v licejski knjižnici.

Fran Levstik je začel pesniti v gimnaziji, prva pesem Želje je izšla v listu Slovenija, neohranjeni pa so dramatski poskusi iz tega časa. Pesmi je pred izdajo zbirke objavljal v Ljubljanskem časniku, Slovenski bčeli in drugje. V Olomoucu je prevajal iz slovanskih literatur (Kraljedvorski rokopis, 1856), predvsem besedila ljudskega slovstva. Na Dunaju se je seznanil z Lessingovimi pogledi na kritiko in z mladonemško poezijo. V času Levstikovega učiteljevanja je nastal prvi od dveh ciklov njegove najlepše ljubezenske poezije (Tonine pesmi, Vodnikov spomenik 1859, Mladika 1868); drugi cikel, Franjine pesmi, je nastajal od 1869 (objavljen v LZ 1870). Pisal je tudi prigodnice (Slovenskim svatom z dopisom poslane

zdravice), satirične pesmi (Ropotec, Breznova pesem), elegije (Reka), epske pesmi (Ubežni kralj) in še zadnje pesmi za Franjo (Nje družba, Nje zadnje želje, Razstanek). Med Levstikovimi literarnimi besedili je pomemben njegov prispevek k mladinski književnosti. V Vrtnu, "časopisu s podobami za slovensko mladino", kjer je kot sodelavec že prej jezikovno urejal mladinske tekste, je Levstik 1880 objavil (pod šifro M-1-) ciklus petnajstih pesmi Otročje igre v pesencah, ki so s svojo svežino in neizumetničenostjo presenetile tedanje poznavalce Levstikovega dela (Stritar: "pravi biseri otroške poezije"). Pesmi iz otroškega sveta in narave so nastale ob delnem vplivu motivov ljudske pesmi in z njenimi oblikovnimi značilnostmi (Gosli, Otrok sedi očetu na kolenu, Kadar otrok lovi luno in zvezde).

Vsestransko Levstikovo kritično, publicistično in uredniško delovanje je močno vplivalo na literarno razpoloženje in na ideološke ter estetske spopade njegovega časa in generacije literarnih ustvarjalcev, kar se je kazalo v živahnih, ostrih literarnih polemikah in satiričnih člankih, v bojeviti korespondenci in v razhajanjih, ki so usmerjala snovna in oblikovna izhodišča za razvoj slovenske književnosti in gradila tudi nasprotujoče si poglede na literarno ustvarjanje najpomembnejših pisateljev tega časa. Levstikov prispevek k usmerjanju slovenske realistične pripovedne proze je esej Popotovanje iz Litije do Čateža (1858), v katerem je poleg pogovora o pomenu ljudskega izročila v ospredju predvsem avtorjevo razmišljanje o primerni, privlačni knjigi za slovenskega bralca, ki bi služila domoljubni vzgoji. Tovrstnemu namenu naj bi pisatelji ustregli z novelami, romani in dramatiko o junaških trenutkih slovenske zgodovine (boji s Turki) in o socialnih temah ki so značilne tudi za ljudsko epiko (rokovnjači, desetnica), s humorjem in s poudarjeno karakterizacijo in fabulo ("Prvo je značaj in znanje človeškega srca in pa, kako se zgodba razplete in razdrasa"). Svoja kritiška stališča je Levstik zapisal tudi v kritiki Ciglerjeve povesti Sreča v nesreči (SG 1858) in Cegnarjevega Pegama in Lambergarja ter v kritičnem spisu Objektivna kritika (SN 1868), v katerem zahteva brezobzirno spoštovanje do resnice, kakor je pokazal že sam v Napakah slovenskega pisanja (Novice 1858), kjer je potrdil tudi svoje stališče, da je izvir prave slovenščine "kmet in ljudstvo zunaj mesta". Svoje jezikoslovne poglede na slovenščino je objavil v razpravi Die slowenische Sprache nach ihren Redetheilen (Dunaj 1866). Kot primer uresničitve svojih literarnih načel in napotkov za pisanje proze je Levstik napisal povest Martin Krpan z Vrha (SG 1858). Vsem je dobro znana zgodba, ki jo pripoveduje star kmet, o močnem, iznajdljivem in prostodušnem Martinu in njegovi kobilici, ki tovorita pretihotapljeno sol in kresilno gobo po cesti, po kateri se peljejo cesarske kočije, pa kako je zaradi svoje - pri prestavljanju kobilice s tovorom vred opažene - velike moči Martin povabljen na cesarski Dunaj, kjer doseže vse, kar hoče, ko ga dvor potrebuje za obrambo pred nepremagljivim velikanom Brdavsom. Motiv tihotapljenja torej, motiv Davida in Goljata, motiv klenega, pametnega, zvitega in zmagovalnega slovenskega značaja, ki ne mara za blišč in zaničljivo vzvišenost cesarskega Dunaja, saj se mu toži po skromnem, a domačem zapečku na Vrhu pri Sv. Trojici. V skladu s svojimi pogledi na potrebe slovenske književnosti je Levstik napisal še veseloigro o ženitnih zapletih na vasi (Juntez, 1855) in priredil in dopolnil

Pisatelj, pesnik in kritik Fran Levstik se je rodil v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah 28. 9. 1831 in umrl 16. 11. 1887 v Ljubljani. Gimnazijo je končal v Ljubljani, študiral bogoslovje v Olomoucu (1854–55), na Dunaju je hotel študirati tehniko, a se je kmalu vrnil domov, kjer je bil domači učitelj, nato tajnik tržaške Slavjanske čitalnice, urednik lista Naprej, 1864–65 je bil prvi tajnik Slovenske matice, dve leti je delal pri Wolfovem slovarju, 1870 na Dunaju izdajal list Pavliha, nazadnje delal pri prevodu državnega zakonika (1871–72) in kot skriptor v licejski knjižnici.

Bil je pesnik, pripovednik, literarni kritik, časnikar in začetnik mladoslovenskega gibanja. Kulturne osnove slovenstva je prenovil in jih izoblikoval po meri 19. stoletja. Z deloma Popotovanje iz Litije do Čateža (1858), Napake slovenskega pisanja in z različnimi kritičnimi spisi je zakoličil slovstveni program, ki je bil temelj našemu literarnemu ustvarjanju v 19. stoletju, čeprav je bil odmaknjen od sočasnih evropskih kulturnih iskanj.

Kot primer uresničitve svojih literarnih načel in napotkov za pisanje proze je Levstik napisal povest Martin Krpan z Vrha (SG 1858). V skladu s svojimi pogledi na potrebe slovenske književnosti je Levstik napisal še veseloigro o ženitnih zapletih na vasi (Juntez, 1855) in priredil in dopolnil Jurčičevo zgodovinsko tragedijo Tugomer (1876).

Dela fran levstika

[Življenjepis Frana Levstika](#)

[Popotovanje iz Litije do Čateža](#)

[Martin Krpan](#)

[Deseti brat](#)

[Spomini o verah in mislih prostega naroda](#)

[Sveti doktor Bežanec v Tožbanji vasi](#)

[Zveženj](#)

[Pokljuk](#)

[Iz minule srečne mladosti](#)

[Povodnja deklica](#) (pesem)

[Pesmim](#) (pesem)

[Pomladni sprehod](#) (pesem)

[V gozdu](#) (pesem)

[Vzdihljaji](#) (pesem)

[Prvi poljub](#) (pesem)

[Pomladna](#) (pesem)

[Slovo](#) (pesem)

[Sovražnikom](#) (pesem)

[Ubežni kralj](#) (pesem)

[Kako je to hudo](#) (pesem)

[Vihra](#) (pesem)

[Živopisec in Marija](#) (pesem)